

Complotul eterist și prinsoarea domnului T. Vladimirescu la Golești

Cristina Boțoghină*

Abstract

In this paper there are presented several pieces of information about Tudor Vladimirescu's personality, his retreat from Bucharest towards the citadels from Oltenia and about his last three days spent at D. Golescu's mansion, from Golești.

In this paper there are presented several pieces of information about Tudor Vladimirescu's personality, his retreat from Bucharest towards the citadels from Oltenia and about his last three days spent at D. Golescu's mansion, from Golești.

In this paper there are presented several pieces of information about Tudor Vladimirescu's personality, his retreat from Bucharest towards the citadels from Oltenia and about his last three days spent at Constantin (Dinicu) Golescu's mansion, from Golești.

His dramatic death caused sorrow to the Romanian people who had put great confidence in his undertakings meant to liberate the country from the Ottoman domination, and who considered him, at the time, the true leader of Wallachia.

Keywords: T. Vladimirescu, manor, Constantin (Dinicu) Golescu

Mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu sau *Zavera*, prin impresionantul număr de articole, studii și lucrări, dovedește că anul 1821 ocupă un loc important în istoriografia noastră modernă și contemporană¹. Studiile și volumele dedicate se grefează pe mai multe direcții: desfășurarea și caracterul mișcării, implicațiile sociale, omagii aduse personalității liderului revoluției și consecințele evenimentelor, majoritatea în siajul unui naționalism romantic justificate fiind de starea de spirit și discursul politic specific procesului de modernizare a țării. Preocupările menționate nu au epuizat subiectul, care păstrează unele aspecte fie insuficient rezolvate, fie mai puțin aprofundate, fie rămase sub semnul controverselor și ipotezelor.

Trebuie amintite și pozițiile privitoare la caracterul și obiectivele revoluției din 1821: una urmează îndeaproape opinia lui Andrei Oțetea. Istoricul, prin explorarea unui bogat material de fapte privitor la legăturile dintre Eterie și

* muzeograf, Muzeul Viticulturii și Pomiculturii Golești, Argeș.

¹Alin Ciupală, *Revoluția Română de la 1821. Tudor Vladimirescu. Bibliografie generală* în „Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu» din Cluj-Napoca”, tom. XLVII, 2008, pp. 557–578; *Tudor Vladimirescu Personalitate complexă a neamului românesc-240 de ani de la nașterea sa*, coord.: pr. dr. Ionuț Adrian Ghibanu, vicar eparhial, pr. dr. Robert Marin Puiescu, consilier eparhial, pr. dr. Ionuț Ciprian Ileana, consilier eparhial, pr. Alin Florian Ștefan, Editura Arhiepiscopiei Târgoviștei, 2020.

revoluția românească, a pus în evidență caracterul *antiotoman* al acesteia². Cealaltă, avându-i ca susținători pe Mircea T. Radu și G. D. Iscru și negând legăturile revoluției cu Eteria grecească, s-a pronunțat în favoarea caracterului *antifanariot* al acesteia, circumscriind-o într-un strâns și indisolubil raport numai cu problematica internă a societății românești³.

Starea deosebit de grea a Principatelor Române, atingând un punct culminant sub ultimii domni fanarioți, a fost reflectată de numeroase izvoare, interne și externe. Mai ales călătorii străini au subliniat în relatările lor contrastul izbitor dintre bogățiile naturale ale țării și starea de mizerie a populației, condamnând de obicei, atât administrația abuzivă și coruptă a domnilor fanarioți, cât și dominația otomană.

La acestea s-a adăugat și conflictul dintre domnia fanariotă și boierimea pământeană care a dominat cu tărie întreaga politică internă a Principatelor între 1711 și 1821. Marea boierime îndepărtată de la putere s-a așezat în chip hotărât pe o poziție antifanariotă, singura care i-ar fi îngăduit să revină la putere. Conflictul dintre cele două grupări a durat mai bine de un secol și s-a încheiat în anul 1821, grație unui norocos concurs de împrejurări internaționale abil folosite, cu victoria partidei pământene.

Boierii și-au expus programul de guvernare în texte semnificative pentru orientarea lor politică și direcția pe care voiau să se îndrepte țara. Dintre acestea, mai importante au fost: convenția moldo-rusă din 1739, memoriile muntene și moldovene din 1769, 1772, și 1774, programul Divanului muntean din 1791, proiectele moldovene de reformă din 1802, 1807 și 1810, violentul memoriu anti grecesc al boierimii muntene din 1811, precum și memoriile moldovene din 1817-1818⁴. Principala problemă a programelor pământene a fost cea a formei de guvernământ a principatelor; între 1716 și 1821 boierimea a cerut de 40 de ori înlocuirea fanarioților cu domni aleși de țară⁵. Recâștigarea puterii politice a fost cheia de boltă a programului politic până în anul 1821⁶.

În acest context, revoluția de la 1821 nu a însemnat începutul modernizării politice a societății românești, ci evenimentul care, prin exemplul acțiunii populare directe, a radicalizat o tendință de evoluție anterioară.

Sfârșitul veacului al XVIII-lea a marcat și trezirea la viața politică a boierimii mici, mai liberală din punct de vedere filozofic și dornică să joace un rol

² Andrei Oțetea, *Tudor Vladimirescu și Mișcarea Eteristă în Țările Românești 1821-1822*, București, 1945;

Idem, *Tudor Vladimirescu*, Editura Științifică, București, 1971, p. 417; Idem, *Tudor Vladimirescu '821*, p. 56; Nicolae Isar, *Principatele Române de la 1821 – 1848. Sub semnul renașterii naționale (Sintează și Culegere de texte)*, Editura Universității din București, 2004, p. 67.

³ Gheorghe Platon, *Români în veacul construcției naționale, Națiune, frământări, mișcări sociale și politice, Program național*, Editura Enciclopedică, București, 2005, p. 113.

⁴ Vlad Georgescu, *Mémoires et projets de réforme dans les Principautés roumaines 1769-1830*, București, 1970, p. 112.

⁵ *Ibidem*, p. 112.

⁶ Vlad Georgescu, *Ideile politice și iluminismul în Principatele române 1750-1831*, Editura Academiei, București, 1972, p. 113.

propriu în cârmuirea țării. Conflictul dintre boierimea mare conservatoare și mica boierime liberală, ținut în surdină până în anul 1821 de existența pericolului comun fanariot, a explodat după înlăturarea acestuia, devenind principalul element al politicii interne românești până spre mijlocul veacului al XIX-lea⁷.

Înființarea Eteriei în anul 1814 a adus spiritul revoluționar balcanic și mai aproape de români, mulți dintre boierii greci au devenit membri ai acestei organizații, al cărei scop era eliberarea Balcanilor de turci; se poate spune că, în ultimul deceniu al epocii fanariote, lumea creștină sud-est europeană a cunoscut un proces de continuă radicalizare politică și că o iminentă schimbare era așteptată din motive diferite de aproape toate categoriile sociale⁸.

În acest context, marii boieri munteni Grigore Ghica, Grigore Brâncoveanu și Barbu Văcărescu, toți trei veli-bani, deținând rangurile cele mai înalte ale țării au hotărât organizarea unei răscoale care să dea Principatelor Române vechea ordine. T. Vladimirescu a fost ales conducătorul pentru organizarea acestei mișcări datorită calităților de care a dat dovadă. Om la 40-50 de ani⁹, ridicat prin propria-i muncă și prin propriile însușiri, el s-a impus contemporanilor săi aparținând celor mai diferite categorii. T. Vladimirescu a intrat în serviciul marelui boier Ioan Glogoveanu din Craiova, „unde a și învățat carte și limba grecească”, împreună cu fiul boierului, Nicolae, cam de aceeași vârstă cu Tudor. „Ajungând la vârsta de 18 ani, a părăsit casa arătatului boier și a intrat între panduri, după datina județului în care se născuse”¹⁰. S-a implicat în afaceri de comerț, și în arendări de pământ, având și cunoștințe juridice. T. Vladimirescu a apărut și cauze în justiție, mai ales cele ale moșnenilor din rândul cărora se ridicase. În timpul domniei lui Constantin Ipsilanti (1802-1806, 1807), T. Vladimirescu a fost ridicat la rangul de mare comis, iar în a doua domnie a fost numit vătaf de plai la Cloșani¹¹.

T. Vladimirescu a fost însă, înainte de toate, un militar, „mai vătos ostaș” care în timpul războiului ruso-turc din anii 1806-1812, a căpătat o bogată experiență militară. A avut legături cu Eteria încă de pe vremea șederii sale la Viena și era cunoscut, de asemenea, pentru răbufnirile sale anti-fanariote și anti-turcești.

Nu voi acorda o atenție deosebită mișcării conduse de T. Vladimirescu și aceleia condusă de Alexandru Ipsilanti, deoarece sunt lucrări care tratează aceste subiecte.

⁷ Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 115.

⁸ *Ibidem*, p. 78.

⁹ Andrei Oțetea, *Începuturile lui Tudor Vladimirescu* în „Tudor Vladimirescu Personalitate complexă a neamului românesc-240 de ani de la nașterea sa”, coord.: pr. dr. Ionuț Adrian Ghibanu, vicar eparhial, pr. dr. Robert Marin Puiescu, consilier eparhial, pr. dr. Ionuț Ciprian Ileana, consilier eparhial, pr. Alin Florian Ștefan, Editura Arhiepiscopiei Târgoviștei, 2020, pp. 147-164; G.D.Iseru, *Revoluția Română din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, ediția a IV-a revăzută și adăugită, Editura Geto-Dacii, București, 2017, pp. 26-35; Mircea T. Radu *1821 Tudor Vladimirescu și Revoluția din Țara Românească*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1978, pp. 58-71.

¹⁰ N. Iorga, *Izvoarele contimporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, 1921, pp. 232-269.

¹¹ *Ibidem*, p. 241.

În luna mai 1821, situația pentru armatele din Principatele Dunărene ale Valahiei s-a înrăutățit. Țarul Alexandru I (1801-1825), în calitate de conducător al Sfintei Alianțe, nu putea aproba și susține o mișcare revoluționară împotriva propriei politici. A declarat-o public, deși în fruntea ei era fostul general țarist Alexandru Ipsilanti. Și-a dat acordul ca armatele turcești comandate de Chehaia-bei să înăbușe cele două răscoale din sudul Dunării. Pericolul era mare pentru Istanbul, deoarece se ridicaseră la luptă și o parte dintre bulgari sub conducerea lui Alexandr Nicolaevici, alături de oastea lui Tudor Vladimirescu.

În acele condiții, deși nu era în țara lui, deși nu vorbea bine românește, generalul Ipsilanti a vrut să rămână singur la comandă.

Cu o săptămână înainte ca T. Vladimirescu să părăsească Bucureștiul (8 mai 1821), boierii s-au adresat lui Metternich, sub impresia nenorocirilor pe care le-a adus invazia trupelor turcești. Ei mai credeau că aceasta poate fi stopată și cereau, în acest sens, intervenția cancelarului Austriei; căci odată operațiunea începută, scriau boierii, turcii, „prin multe sate după marginea Dunării, intrând cu sălbăcie au înjunghiat, au robit, au ars fără milostivire pă oricare au întâmpinat și le-au ieșit înainte”¹²; legitimând din nou mișcarea lui T. Vladimirescu, cu disperare și solicitau intervenția Austriei și Rusiei, pentru stoparea acestor „stingeri” și restabilirea „strămoșeștilor noastre privilegii”¹³.

La data de 15 mai 1821, T. Vladimirescu s-a retras din București, în momentul când trupele turcești conduse de Chehaia-bei au ajuns în capitală. T. Vladimirescu și-a motivat retragerea declarând: „Eu trec peste Olt, cu toată Adunarea Norodului, ca să mă întăresc în mănăstirile ce le-am umplut cu zaherele și cu panduri și nădăjduiesc să mă țin acolo multă vreme, până când îi voi sili pe turci să dea țării drepturile și privilegiile ce norodul le-a cerut prin mine, de la Înalta Poarta”¹⁴.

Oștirea sa era formată din 6000 panduri (4500 pedestri și 1500 călări), la data retragerii din București, la care s-au adăugat peste 2000 de arnăuți, aflați sub conducerea lui Dimitrie Macedonski și a lui Hagi Prodan¹⁵.

La apropierea turcilor de București, T. Vladimirescu a refuzat propunerea lor de a acționa împreună contra eteriștilor, decizând a rămâne în strictă neutralitate. În consecință, a dizolvat Divanul, poruncind numirea unui episcop în locul său. În timpul retragerii, Vladimirescu a vrut să evite atât ciocnirea cu turcii, cât și cu eteriștii. N-a făcut cale întoarsă pe drumul către Șerbănești și Slatina, pe care venise la București, căci s-ar fi expus atacurilor turcești. N-a apucat nici drumul Târgoviștei, care îl ducea la Ipsilanti. A pornit în direcția Pitești – Râmnicu Vâlcea, pe drumul cel mai scurt spre munții Olteniei, unde voia să ajungă.

În ziua de 16 mai 1821, el s-a îndreptat spre Golești, unde, după trei zile s-a instalat în conacul boierului Dinicu Golescu. În apropiere se afla detașamentul de

¹² Nicolae Isar, *op.cit.*, p. 68.

¹³ *Ibidem*, p. 69.

¹⁴ Andrei Oțetea, *Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă în țările românești. 1821-1822*, București, 1945, p. 295.

¹⁵ *Ibidem*, p. 296.

eteriști condus de prințul Nicolae Ipsilanti și Iordache Olimpiotul, care au căutat să convingă pe Tudor spre a acționa împreună cu ei, dar, precum consemnează I. P. Liprandi: „Vladimirescu a rămas neânduplecat și nu a voit să schimbe temeiul răscoalei sale”. Tot ceea ce au putut obține cei doi eteriști din partea lui Tudor a fost un acord pentru sprijin reciproc în caz de un eventual atac turcesc. Iordache Olimpiotul, împreună cu căpitanul Farmachi, a mers apoi la Golești, unde a atras de partea sa pe arnăuți și pe unii căpitani de panduri.

Trebuie subliniat că în timpul desfășurării mișcării, T. Vladimirescu a pedepsit actele de indisciplină ale pandurilor, dorind să transforme „Adunarea Norodului” într-o oaste organizată, capabilă să facă față exigențelor unui război național. T. Vladimirescu a cerut pandurilor ca, în timpul marșului, să nu jefuiască populația întâlnită în drum. După cum s-a exprimat el, românii nu trebuiau să îi jefuiască pe români.

Cu toate acestea, de la Bolintinul din Vale până la Golești spre exemplu, pentru „furtișaguri mărunte, cu ștreang și cu glonț, douăzeci și doi de panduri în vârsta tinereții, bravi și făcuți pentru război” au fost pedepsiți cu moartea de către T. Vladimirescu. Știm din sursele vremii, că Tudor a fost sever cu ostașii de sub comanda sa când aceștia comiteau jafuri ajungând până la pedepse capitale. Și aceasta nu putea să nu stârnească nemulțumiri, teamă, nesiguranță, derută – teren favorabil eteriștilor care complotau. Era o totală deosebire față de eteriști, care tolerau actele de indisciplină și tâlhăriile.

În timpul retragerii spre Golești drumul i-a fost barat de un corp de oaste condus de Nicolae Ipsilanti, fratele lui Alexandru Ipsilanti și de Iordache Olimpiotul. Cum eteriștii se aflau în inferioritate numerică nu a avut loc nici un incident. La data de 18/30 mai 1821 au avut loc tratative între cei doi, ajungându-se la o nouă înțelegere provizorie: T. Vladimirescu a refuzat să se angajeze într-o luptă cu turcii, dând asigurări că va lupta numai când va fi atacat, până atunci rămânând neutru. În timp ce eteriștii s-au retras spre Pitești, T. Vladimirescu s-a instalat în chioșcul de deasupra porții, la Golești, însoțit de Iordache Olimpiotul și Ioan Farmache¹⁶. Trebuie precizat că șefii eteriști se străduiau de multă vreme să-l înlăture pe Tudor. Încă de la începutul revoluției din Țara Românească, ei erau nemulțumiți de comandantul pandurilor, nereușind să-l pună sub ascultarea lor. Drept urmare, au încercat, mai întâi, să-i îngreădească acțiunea, prin Macedonski și Hagi Prodan. Au urmărit apoi să-i ademenească oștirea și nu odată s-au gândit să-l suprimă. Compotul eteriștilor fusese urzit înainte de retragerea Adunării norodului din București, de vreme ce Fleischhackl a raportat lui Metternich că Vladimirescu, aflat la Cotroceni, va fi, probabil, „sacrificat de partidul lui Ipsilanti”, care vrea să stăpânească Valahia¹⁷.

În seara zilei de 20 mai, pe când controla pichetele de pază din tabăra pandurilor, T. Vladimirescu a avut o confruntare cu căpitanii săi care refuzaseră să semneze un act de credință față de el. Acești căpitani erau: Ioniță Urdăreanu, Ghiță

¹⁶ *Ibidem*, p. 297.

¹⁷ *Ibidem*, p. 298.

Cuțuiu, Ghiță Oarcă și Iene Ienescu. Ca urmare a unei discuții violente, T. Vladimirescu cu duritate, fără suficientă chibzuință în acel moment, a poruncit să fie spânzurat căpitanul Ioniță Urdăreanu. Acesta era foarte iubit de panduri. El adunase mulți oameni din satul său Urda, care s-au înrolat în armata lui T. Vladimirescu și care erau rude cu el. Starea de spirit între panduri era încinsă din cauza spânzurării tânărului căpitan Urdăreanu, flăcău „de o stare robustă, în cea mai frumoasă vârstă a juneții sale, cu un păr galben ca beteala care ajungea la genunche și de o frumusețe nespusă, rudă cu cei mai mulți căpitani”¹⁸. Trupul lui atârna, spânzurat de o salcie și se vedea clar la lumina focurilor. A fost situația care l-a făcut pe aghiotantul lui T. Vladimirescu, M. Cioranu, să noteze despre șeful său: „Trebuie să spunem adevărul, Tudor era un om aspru și la mai multe împrejurări crud”¹⁹. Scena era de natură să impresioneze profund, să inoculeze teama dacă nu să și zdruncine încrederea multora, panduri și căpitani deopotrivă. Pe căpitanul Iene Ienescu l-au salvat de la spânzurătoare rugămintele lui Cacaletan, comandantul artileriei și M. Cioranu, aghiotantul lui T. Vladimirescu. Ceilalți doi căpitani, Ghiță Oarcă și Ghiță Cuțuiu au fugit și au scăpat cu viață. Uciderea căpitanului Ioan Urdăreanu a lăsat o puternică impresie asupra pandurilor. Istoricul Andrei Oțetea a scris: „[...] dacă severitatea lui Tudor față de subordonați era explicabilă la un om care avea în sânge spiritul de comandant, excesele ei, în situația dată duceau la o greșeală, pe care dușmanii săi de acum, eteriștii, au speculat-o din plin”²⁰.

T. Vladimirescu s-a dus în foișorul conacului crezând că a înăbușit revolta căpitanilor. În timpul nopții, comandantul artileriei și ajutorul său, M. Cioranu și-au dat seama de ceea ce i se pregătea acestuia de către eteriști. A fost o noapte de coșmar care a servit cum nu se putea mai bine cauza eteriștilor. În tabără a sosit căpitanul eterist Dimitrie Macedonski. A profitat de pe urma nemulțumirii pandurilor, pe care i-a întrebat dacă îl mai vor conducător pe slugerul Tudor. Câțiva panduri au cerut ca în fruntea lor să vină căpitanii Dimitrie Macedonski și Hagi Prodan. Ambii erau arnăuți greci, legați de Eteria, toleranți la tâlhăriile făcute în timpul drumului de la București la Golești. Auzind acest răspuns, Dimitrie Macedonski a plecat în grabă către Iordache Olimpiotul, pe care l-a adus, împreună cu Ioan Farmache, delibașa Mihail și Ghencea în fruntea a 25 de arnăuți. Așa s-a explicat faptul că, a doua zi după uciderea tânărului Urdăreanu, profitând de starea emoțională în care se găseau pandurii, căpitanul Iordache Olimpiotul și Ioan Farmache, însoțiți de câțiva eteriști, au reușit să intre în tabără. Punctul culminant, care de fapt a fost pretextul arestării lui Tudor, l-a constituit executarea unor panduri pentru jafuri. Astfel, la reproșul lui Iordache Olimpiotul privind condamnările la moarte, T. Vladimirescu a răspuns cu demnitate că *se află cu sabia în patria sa*. În urma unei scurte discuții, în dimineața zilei de 21 mai, cei doi l-au acuzat pe T. Vladimirescu de trădare a Eteriei și de înțelegere cu turcii. Din relatările celor prezenți reiese că Tudor a fost făcut prizonier de eteriști înlăuntrul

¹⁸ N. Iorga, *op.cit.*, București, 1921, p. 296.

¹⁹ *Ibidem*, p. 296.

²⁰ *Ibidem*, p. 297.

foișorului în primele ore ale dimineții de 21 mai și n-a mai fost scos afară decât atunci când s-au îndreptat spre Pitești, sub pază sigură, „refuzându-i-se (după Cioranu) chiar calul propriu, după I. Fotino, Tudor a fost pus într-o căruță de poștă din acelea cu care venise Iordache și arnăuții săi la Golești”²¹. În zorii zilei de 21 mai când creștinii ortodoxi prăznuiau pe Sf. Împărați „Constantin și Elena” căpitanul Ioniță Urdăreanu a fost înmormântat creștinește și cu paradă militară din ordinul lui T. Vladimirescu. Într-o asemenea situație (poate, unii panduri se îndreptau spre foișor, după înmormântare), reținem după M. Raybaud, Iordache Olimpiotul, sesizând pericolul, a avut o inspirație de moment. „Iordache ieși brusc din sala unde se ținuse ședința, strigând pandurilor care începeau să se agite: «Copii, vin turcii, să mergem în întâmpinarea lor!» Și, încălecând, se îndepărtă, lăsându-i pe panduri într-o stare de uimire și dezorientare”²².

Au simulat un interogatoriu și l-au ridicat pe T. Vladimirescu, sub privirile căpitanilor săi, fără ca aceștia să schițeze vreun gest de apărare și au plecat la Pitești. Astfel, Tudor a putut fi înfrânt de eteriști, la Golești, fără luptă, pe calea vicleniei, complotului și trădării. Însăși cronica atribuită lui Ducas, reflectă această stare de lucruri: „Bunul și vrednicul căpitan Iordache, a știut cum să procedeze căci „, cu război niciodată întreg corpul lui Ipsilanti n-ar fi putut să învingă și să reducă la tăcere pe Tudor”²³.

Tabloul arestării lui Tudor Vladimirescu la Golești a stârnit nenumărate nedumeriri. Istoricul Nicolae Isar a considerat necesar ca acest moment să fie analizat prin prisma abilității eteriștilor, care au găsit momentul cel mai potrivit pentru a-l aresta pe T. Vladimirescu - tablou care sugerează imaginea a ceea ce s-a demonstrat a fi un adevărat complot eterist - dar și prin acest fapt psihologic, starea de deprimare în care se afla T. Vladimirescu după părăsirea capitalei, care l-a făcut să piardă din vedere necesitatea asigurării solidarității căpitanilor și oștirii sale, în situația în care acțiunea criminală a fruntașilor eteriști, conjugată cu trădarea unor partizani ai Eteriei din propria sa tabără – Dimitrie Macedonski și Hagi Prodan – erau previzibile.

Problema arestării lui Tudor la Golești rămâne încă de discutat, susține și istoricul G. D. Iscru. „Pe baza izvoarelor cunoscute, care includ atâtea naivități și confuzii dar și atâtea interes din partea unor autori reiese că a fost un complot reușit, în care s-a acționat repede în această fază finală și cu toată viclenia tipic fanariotă, „profesionistă”, pe fondul unor greșeli ale lui Tudor, care puteau fi evitate”²⁴. Poate, în viitor, susține istoricul, documentele mai clare vor limpezi acest moment dramatic al istoriei noastre.

La Pitești, T. Vladimirescu a fost închis în casa boierului Iancu Mavrodolu, unde locuia Iordache Olimpiotul. M. Cioranu, a surprins o discuție între Tudor

²¹ G.D.Iscru, *Revoluția Română din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, ediția a IV-a revăzută și adăugită, Editura Geto-Dacii, București, 2017, p. 174.

²² *Ibidem*, p.175.

²³ Ionel Zănescu, *Ultimul drum al lui Tudor Vladimirescu*, în „București-Materiale de istorie și muzeografie”, XIII, 2009, pp. 239-242.

²⁴ *Ibidem*, p. 174.

Ghencea și Iordache, și replica pe care Tudor a adresat-o: „Și ce vreți de la un om pe care, după vicleniile ce le-ați urmat, ați întors chiar oștirea lui de l-au dat în mâinile voastre, voi, oameni fără căpătâi și străini cu totul de această țară? Gândiți-vă singuri voi prin-aceasta la ce căpătâi o să ieșiți? Vreți să mă omorâți? Eu nu mă tem de moarte. Eu am înfruntat moartea în mai multe rânduri. Mai înainte de a ridica steagul spre a cere drepturile patriei mele, m-am îmbrăcat cu cămașa morții. Turcii sunt în țară, dar nu sunteți în stare și nu veți fi niciodată a vă bate cu dânsii ci ispravă”²⁵.

T. Vladimirescu a fost dus la Târgoviște, supus unor cumplite torturi și unui simulacru de proces, „condamnat”, apoi imediat „iertat” pentru ca în cele din urmă, în noaptea de 26/27 mai 1821 să fie asasinat de generalul grec Vasile Caravia. Graba cu care fruntașii eteriști au hotărât asasinarea s-a datorat, cu siguranță, temerii lor că pandurii ar putea să revină din starea lor de indiferență confuză și să-și revendice comandantul (cu atât mai mult cu cât, la ridicarea lui de la Golești, Iordache Olimpiotul le dăduse asigurări că nu va fi asasinat!)²⁶. De altfel când au aflat pandurii vestea asasinării comandantului lor, cum notează M. Cioranu, aceștia s-au căit foarte amar, dar era prea târziu”²⁷. Iar I. Ghica a afirmat: „Dacă știrea morții lui Tudor a putut mulțumi pe greci și pe doi sau trei căpitani de panduri, românii s-au simțit loviți în afecțiunile, în speranțele și în demnitatea lor. Pandurii adorau pe șeful lor și românii toți îl numeau domnul Tudor și-l considerau ca pe adevăratul domn al Țării Românești”²⁸. După moartea sa, în care răsculații nu au vrut mult timp să creadă, pandurii s-au risipit, nevoind să lupte alături de Alexandru Ipsilanti.

Epilogul este binecunoscut asasinarea lui T. Vladimirescu nu i-a salvat pe eteriști. Retrasă din Târgoviște spre Olt, cu intenția ca șeful Eteriei să-și asigure fuga în Transilvania, oastea eteristă i-a întâmpinat pe turci la Drăgășani la 7/19 iunie 1821. În fruntea batalionului sacru, care se îndrepta de la Pitești spre Drăgășani, se afla fanfara alcătuită din țigani a lui Constantin (Dinicu) Goleșcu, luată de la Colentina²⁹. Deprimați, obosiți, hrăniți numai cu fructe crude și cu ceea ce puteau prăda, eteriștii din batalionul sacru, condus de Vasile Caravia, se îndreptau, în sunetele fanfarei, pentru a primi lupta. Din 600 de mavrofori abia 100 s-au salvat cu fuga prin păduri. Numai trei dintre ei au fost luați prizonieri și toți membrii fanfarei lui Constantin (Dinicu) Goleșcu. Căpitanul Farmachi, în fruntea unui detașament de arnăuți, s-a retras la mănăstirea Curtea de Argeș³⁰. În acea confruntare eteriștii au fost măcelăriți, iar cei rămași în viață s-au împrăștiat. Dezastrul s-a datorat, în bună parte, incapacității lui Alexandru Ipsilanti și a celorlalți comandanți. Ulterior conducătorul Eteriei s-a refugiat în Transilvania, unde a fost arestat și închis de autoritățile habsburgice în cetatea Muncács.

²⁵ *Ibidem*, p. 175.

²⁶ N. Isar, *op.cit.*, p. 45.

²⁷ N. Iorga, *op.cit.*, p. 299.

²⁸ Ionel Zănescu, *op.cit.*, p. 244.

²⁹ Anastasie Iordache, *Pe urmele Goleștilor*, Editura Sport – Turism, București, 1982, p. 64.

³⁰ *Ibidem*, p. 65.

Mărturiile documentare ale vremii nu dovedesc participarea boierilor Golescu la revoluția din 1821. Banul Radu Golescu și Zoia Florescu au avut trei fii: Gheorghe (Iordache) Golescu (1768-1848), Nicolae Golescu (1772-1829) și Constantin (Dinicu) Golescu (1777-1830), moștenitorul domeniului din Golești și o fată Ana. Cei trei fii au fost contemporani cu mișcarea lui T. Vladimirescu.

Gheorghe (Iordache) Golescu a rămas cu totul în afara acțiunilor, el a știut, ca puțini dintre contemporanii săi, să cântărească lucid evenimentele. Mare patriot și doritor de bine pentru țara sa, Gheorghe (Iordache) Golescu a refuzat în mod cert să se alăture Eteriei. Din lucrarea sa despre întâmplările anului 1821 reiese că el nu avea încredere în reușita ridicării lui T. Vladimirescu, impresionat neplăcut de teroarea răspândită în țară și de jafurile unor cete dezordonate de panduri, cărora, în parte, T. Vladimirescu le-a pus totuși capăt prin executarea unor căpitani. Apoi, încercarea boierilor de a se uni cu T. Vladimirescu contra fanarioșilor a eșuat, părțile în tratative având interese diametral opuse în problemele interne, de ordin social. Nici în cele externe, de ordin național, nu vor mai avea vreun interes comun, din momentul dezavuării lui T. Vladimirescu și Eteriei de către țarul Rusiei.

După sfârșitul revoluției, Gheorghe (Iordache) Golescu a revenit în țară în anul 1822, punându-se în serviciul noii domnii pământene, impulsivat și de legăturile personale cu Grigore Ghica, fostul său coleg de la Eforia Școlilor³¹.

Rămas în capitală, Nicolae R. Golescu a fost implicat în evenimente fără voia lui. El a avut un rol pasiv, de supunere față de conducere fie că era exercitată de T. Vladimirescu, fie de cei care i-au urmat. La intrarea trupelor turcești în capitala Țării Românești, acesta asemenea altor boieri s-a plecat cu supunere.

Nicolae R. Golescu spre deosebire de frații săi, Gheorghe (Iordache) și Constantin (Dinicu) Golescu nu a jucat un rol însemnat în viața culturală, remarcându-se doar în activitatea politică: „împlinind funcția de logofăt – în aprilie 1819, de vel agă – în decembrie 1819 și de vornic – în octombrie 1823”³².

Istoricul Vasile Novac a considerat că Nicolae R. Golescu a fost cunoscut mai ales pentru activitatea sa din perioada revoluției, „fiind singurul dintre cei trei frați Golești, fiii banului Radu Golescu, care a rămas în țară pe tot timpul revoluției, fiind în înțelegere cu acesta din urmă”³³.

Prezența lui Nicolae R. Golescu în București și în timpul guvernării revoluționare probează colaborarea sa cu Tudor din Vladimiri. Nici el și nici frații săi nu au semnat scrisoarea din 30 ianuarie 1821 a boierilor care au cerut supunere lui T. Vladimirescu; în schimb Nicolae, împreună cu fratele său, Constantin (Dinicu) Golescu subscriu, la 23 martie 1821 „Cartea de adevărire”, „ce s-a dat lui

³¹ *Dicționarul literaturii române de la origini până în la 1900*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1979, p. 406; Nicolae Bănescu, *Viața și scrierile marelui vornic Iordache Golescu*, Tipografia Neamul Românesc, Vălenii –de Munte, 1910, p. 38; Anastasie Iordache, *Goleștii Locul și rolul lor în istoria României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 67; Iordache Golescu, *Scrieri alese*, Cartea Românească, 1990, p. 13.

³² Constantin Dinu, *Nicolae Golescu zis „Deli aga” și familia sa*, în „Museum. Studii și comunicări de istorie și etnografie”, 1978, Golești, Argeș, p. 56; Anastasie Iordache, *op.cit.*, p. 69.

³³ Constantin Dinu *op.cit.*, p. 118.

Tudor, prin care se declară că acțiunea acestuia este folositoare și norodului spre ușurință”³⁴.

Consulul austriac scria că, dintre toți boierii munteni care au fost trimiși la Poarta Otomană în anul 1822, Nicolae R. Golescu era „poate cel mai timid și fără cap”³⁵. El mai tot timpul plutea în incertitudine, decidându-se foarte greu. Porecla de deli - boier i se potrivea în mare parte: „El nu era atât de avar, nici de mișel ca ceilalți, și caracterul său nu este răutăcios. Poate că el nu are talentul de a fi”³⁶.

După înăbușirea revoluției din 1821, Nicolae R. Golescu a redactat și expediat Înaltei Porți un memoriu prin care a cerut numirea la tronul Țării Românești a domnilor pământeni, arătând relele pe care le-a pricinuit fostul sistem de numire a domnilor din Fanar. Memoriul lui Nicolae R. Golescu a atras atenția marelui vizir, care analizându-l cu ceilalți demnitari l-au prezentat sultanului împreună cu un raport general (*talhâș*)³⁷.

În raport se considera oportună satisfacerea cererii de a fi izgoniți toți boierii greci în Rumelia, precum și cei albanezi și bulgari, iar despre numirea viitorilor domnii se preciza că „...de vreme ce cei din neamul grec au făcut atâtea trădări, nu este dăunător pentru Înalta Poartă să numească voievozi din rândul boierilor localnici”³⁸.

În *talhâș* se mai preciza că este necesar a se numi domni pământeni după vechiul obicei.

Înclinarea lui Nicolae R. Golescu spre risipă l-a dezamăgit pe părintele său, banul Radu Golescu care, în pofida unui sentiment de amărăciune, nu l-a situat mai prejos decât pe frații săi în testamentul întocmit la 2 februarie 1815: „Pentru fiimieu Nicolae, măcar ca nu ar fi cu cale să-i fac parte deopotrivă, fiindcă mi-au făcut pagubă aproape de cincisprezece mii lei, dar mă rog lui Dumnezeu să-l erte, să nu i le socotească acele câte mi-au făcut, și de mine încă să fie ertatu”³⁹.

Constantin (Dinicu) Golescu în zilele tulburi ale anului 1821, s-a refugiat ca mulți alți boieri munteni, la Brașov, deși avusese mai întâi o oarecare simpatie, cum am precizat mai sus, față de mișcarea condusă de T.Vladimirescu⁴⁰. Constantin (Dinicu) Golescu a participat la proiecte de reforme politice și culturale discutate de boierii și cărturarii pribegi și a fost cel care a inițiat la Brașov, în 1822, prima societate literară românească cu caracter secret, intitulată „Societatea de la Brașov - în același timp politică și literară”, cu un program care depășea sfera intereselor culturale. Membrii fondatori au fost Nicolae Văcărescu, Grigore Băleanu și Constantin Câmpineanu, cărora li s-au alăturat mai tinerii Ilarion,

³⁴ Vasile Novac, *File din istoria Argeșului*, Editura Paralela 45, Pitești, 2001, p. 5.

³⁵ Constantin Dinu, *op.cit.*, p. 56.

³⁶ Anastasie Iordache, *op.cit.*, p. 81.

³⁷ Constantin Dinu, *op.cit.*, p. 57.

³⁸ *Ibidem*, p. 58.

³⁹ *Ibidem*, p. 67.

⁴⁰ *Dicționarul literaturii române de la origini până în la 1900*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1979, p. 406; Constantin Golescu, *Însemnare a călătoriei mele făcută în anul 1824, 1825, 1826*, ediție îngrijită de Mircea Iorgulescu, Editura Minerva, București, 1977, p. 75.

episcop al Argeşului, Constantin (Dinicu) Golescu, I. Câmpineanu, Emanoil Băleanu, Emanoil Florescu, R. Voinescu⁴¹.

Constantin (Dinicu) Golescu a revenit în țară după cele trei călătorii efectuate în Occident, în anul 1826. Aproape întreaga sa activitate de mare cărturar, reformator și militant pentru progres s-a concentrat în ultimii ani de viață.

Astfel că, în anul 1827, din inițiativa lui I. H. Rădulescu și a lui Constantin (Dinicu) Golescu s-a constituit o nouă societate secretă, ale cărei obiective erau literare, dar și politice și naționale. Dintre aceste obiective menționez: ridicarea la rangul de colegiu al școlii de la Sf. Sava, înființarea de școli primare în sate și orașe, piese în limba română, încurajarea traducerilor, teatru național, reforme înțelepte, precum „și reînnoirea primelor instituții ale țării, pentru ieșirea din regimul fanariot”⁴². La noua societate literară, care grupa boierii din partida națională, au luat parte mai toți boierii din capitală, precum și cei doi frați ai primului domnitor pământean. În sânul acestei societăți, care a servit drept paravan legal, s-a desfășurat o intensă activitate politică și „începu a se forma o opinie națională asupra celor necesare acestui popor spre a forma, în adevăr o nație”⁴³.

După revoluția din 1821 statul a devenit românesc, prin restaurarea domniilor pământene. Astfel Ioniță Sandu Sturdza (1822-1828) a domnit în Moldova și Grigore al IV-lea Ghica (Grigore Dimitrie Ghica) (1822-1828) în Țara Românească.

În concluzie, dacă pe planul organizării interne, al structurilor social-economice și administrative domniile pământene din anii 1822-1828 nu au putut realiza decât un „început” fără a fi vorba de o schimbare propriu-zisă a vechilor structuri, pe planul circulației ideilor reformatoare și al evoluției mentalului colectiv rezultatele acestor domnii au fost mult mai importante. Altfel spus, în acest interval de timp s-au afirmat tendințe vizibile pe linia emancipării politice și modernizării instituționale, anticipând evoluțiile din deceniile viitoare⁴⁴.

⁴¹ Gheorghe, Popp, *Dinicu Golescu*, Editura Tineretului, București, 1968, p. 65.

⁴² I. H. Rădulescu, *Echilibru între antiteze*, anexe istorice în Cornelia Bodea, „Fața secretă a mișcării prepașoptiste române. Unitatea națională”, București, 2004, pp. 22-26.

⁴³ *Ibidem*, p. 23.

⁴⁴ Gheorghe Platon, *Restaurarea domniilor naționale (1821-1828)*, în „Istoria Românilor”, vol. VIII, tom I, București, 2003, pp. 55-75; Dan Berindei, *Zorii unei activități moderne de politică externă (1821- 1828)*, în „Revista istorică”, nr. 9-10, 1991, pp. 495-523.

Foişorul lui T. Vladimirescu

